

6.

GODDI
proti TALIANSKU

rozsudok
Európskeho súdu pre ľudské práva
z 9. apríla 1984

(rozsudok Súdu bol uverejnený
v publikácii Európskeho súdu pre ľudské práva
„PUBLICATIONS DE LA COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'OMME“,
Séria A, č. 76, Strasbourg 1984)

CHARAKTERISTIKA SŤAŽNOSTI

Odvolačný súd odsúdil sťažovateľa na pojednávaní, ktoré sa konalo v jeho neprítomnosti, ako i v neprítomnosti ním zvoleného advokáta, ktorému nebol oznámený dátum pojednávania. Obhajca *ex offo*, ktorého sťažovateľovi prideliť odvolací súd v deň pojednávania, nepoznal ani sťažovateľa, ani jeho súdny spis, a dokonca nevedel ani o jeho zatknutí. Navyše nemal k dispozícii čas nevyhnutný na to, aby si mohol preštudovať spis, pripraviť si obhajobu a skontaktovať sa so sťažovateľom, pretože odvolací súd odmietol odročiť pojednávanie. Pojednávanie sa teda skončilo v ten istý deň, a to ťažším odsúdením sťažovateľa ako v prvostupňovom konaní.

Sťažovateľ vo svojej sťažnosti podanej Európskej komisii pre ľudské práva tvrdil, že pojednávanie na odvolacom súde prebehlo za podmienok, ktoré sú nezlučiteľné s článkom 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru. Článok 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru zaručuje právo na obhajobu.

NAJVÝZNAMNEJŠIE PRÁVNE VETY

1. Sťažovateľ nepožíval „konkrétne a účinnú“ obhajobu tak, ako by si to bol vyžadoval článok 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru, pretože ním zvolený advokát sa nezúčastnil na hlavnom pojednávaní; na súd sa nedostavil ani sťažovateľ a obhajca *ex offo*, ktorého súd prideliť sťažovateľovi v deň pojednávania, nepoznal ani spis, ani svojho klienta, a najmä o ňom nevedel, že bol zatknutý. Navyše nemal k dispozícii čas nevyhnutný na to, aby sa mohol pripraviť, pretože súd odmietol odročiť pojednávanie, ktoré sa skončilo v ten istý deň. (pozri tento rozsudok ods. 27)
2. Súd zdôrazňuje, že neoznámenie dátumu pojednávania advokátovi, ktorého si zvolil sťažovateľ, prispelo k tomu, že sťažovateľ bol zbavený „účinnnej a konkrétnej“ obhajoby. Predchádzajúce štádiá konania mali priviesť odvolací súd k záveru, že jedine advokát zvolený sťažovateľom môže zabezpečiť „účinnú a konkrétne“ obhajobu. (pozri tento rozsudok ods. 30)
3. Súd nie je povinný vyjadriť sa k spôsobu, ktorým obhajca *ex offo* viedol tento prípad. Má však za povinnosť preskúmať, či odvolací súd bdel nad tým, aby zaručil obžalovanému výsadu spravodlivého procesu obsahujúcu možnosť adekvátnej obhajoby. (pozri tento rozsudok ods. 31)
4. Keďže advokátovi, ktorého si zvolil sťažovateľ, neoznámili dátum pojednávania, odvolací súd bol povinný, rešpektujúc základný princíp nezávislosti advokácie, aspoň prijať pozitívne opatrenia na to, aby sa umožnilo obhajcovi *ex offo* splniť svoju úlohu za najlepších podmienok. Súd mohol odročiť hlavné pojednávanie alebo nariadiť prerušenie zasadnutia na dostatočný čas. To, že takúto žiadosť nepodal obhajca *ex offo*, nemá žiadne následky. (pozri tento rozsudok ods. 31)
5. Výnimočné okolnosti tohto prípadu – neprítomnosť sťažovateľa a neoznámenie dátumu pojednávania advokátovi, ktorého si zvolil sťažovateľ – ukladali odvolaciemu súdu, aby nezostal nečinný. (pozri tento rozsudok ods. 31)

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

9 avril 1984

AFFAIRE GODDI**ARRÊT**

(version raccourcie)

En l'affaire Goddi,
La Cour européenne des Droits de l'Homme, constituée, conformément à l'article 43 de la Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales („la Convention“) et aux clauses pertinentes de son règlement, en une chambre composée des juges dont le nom suit:

MM. G. WIARDA, *président*,
G. LAGERGREN,
L. LIESCH,
F. GÖLCÜKLÜ,
B. WALSH,
C. RUSSO,
J. GERSING,

ainsi que de MM. M.-A. EISSEN, *greffier*, et H. PETZOLD, *greffier adjoint*,

Après avoir délibéré en chambre du conseil le 23 juin 1983, puis le 29 mars 1984,

Rend l'arrêt que voici, adopté à cette dernière date:

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

9. apríla 1984

PRÍPAD GODDI**ROZSUDOK**

(krátené)

V prípade Goddi,
Európsky súd pre ľudské práva, v súlade s článkom 43 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd („Dohovor“) a príslušnými ustanoveniami Rokovacieho poriadku Súdu, v komore zloženej z týchto sudcov:

G. WIARDA, *prezident*,
G. LAGERGREN,
L. LIESCH,
F. GÖLCÜKLÜ,
B. WALSH,
C. RUSSO,
J. GERSING,

ako aj M.-A. EISSEN, *registrátor*, a H. PETZOLD, *zástupca registrátora*,

po rokovaní na neverejnom zasadnutí 23. júna 1983 a následne 29. marca 1984 vynáša tento rozsudok, ktorý bol prijatý v poslednom uvedenom dni:

PROCÉDURE

...

FAITS

I. LES CIRCONSTANCES DE L'ESPÈCE

10. Ressortissant italien né en 1951, M. Francesco Goddi est un berger qui réside à San Venanzo (province de Terni).

11. Le 6 juin 1975, le tribunal de Forlì le jugea, de même qu'un certain M. F., pour différents délits. Il lui infligea un an et six mois d'emprisonnement (*reclusione*) ainsi que 300.000 liras d'amende correctionnelle (*multa*) pour certains chefs d'accusation (menace armée, détention et port illégal d'armes et de munitions), et le relaxa au bénéfice du doute pour les autres (détention et port illégal d'armes de guerre, dommages aux biens, explosion dangereuse dans un lieu habité).

12. Les condamnés, le procureur de la République et le procureur général près la Cour d'appel de Bologne interjetèrent appel. Les moyens de M. Goddi furent rédigés par l'un des deux avocats qui l'avaient défendu en première instance, Me Monteleone.

Ladite cour fixa les audiences au 30 novembre 1976 mais Me Monteleone, quoique averti, ne se présenta pas. Après avoir doté l'intéressé d'un avocat d'office, Me Maio, elle reporta les débats *sine die* pour d'autres raisons de procédure. Son président décida ultérieurement qu'ils auraient lieu le 9 juillet 1977. Ce jour-là, elle les renvoya derechef car leur date n'avait pas été notifiée à M. F. Il ressort du procès-verbal que M. Goddi comparut devant elle assisté d'un nouvel avocat de son choix, Me Bezicheri, mais non si ce dernier était à l'époque son seul conseil.

13. Le 20 septembre 1977, le président de la Cour d'appel ordonna la reprise des audiences pour le 3 décembre. Trois jours plus tard, le procureur général de Bologne demanda au procureur de la République d'Orvieto, dans le ressort duquel habitait le requérant, d'en aviser celui-ci et d'assurer son transfert à Bologne s'il se trouvait en état d'arrestation.

N'ayant pu délivrer la citation à M. Goddi lui-même ni à une personne autorisée par la loi à la recevoir, l'huissier de justice la déposa à la mairie; il en informa l'intéressé à la fois par un avis laissé à son domicile et par une lettre recommandée avec accusé de réception. Cette dernière, envoyée le 5 octobre 1977, fut retirée le 7 par le requérant en personne.

KONANIE¹

...

FAKTY

I. OKOLNOSTI PRÍPADU

10. Taliansky štátny príslušník, narodený v roku 1951, Francesco Goddi je pastier, ktorý býva v San Venanzo (provincia Terni).

11. Dňa 6. júna 1975 ho súdil súd vo Forlì, rovnako ako istého M.F., pre rôzne delikty. Uložil mu trest odňatia slobody (*reclusione*) na 1 rok a 6 mesiacov, ako aj pokutu za prečin (*multa*) 300.000 lír za niektoré hlavné body obžaloby (ohrozovanie zbraňou, nezákonné držanie a nosenie zbrane a streliva). V ostatných bodoch obžaloby (nezákonné držanie a nosenie vojenskej zbrane, škody na majetku, nebezpečný výbuch na obývanom mieste) ho pre pochybnosti vyhlásil za nevinného (*t.j. „in dubio pro reo“*).

12. Odsúdení, prokurátor republiky a generálny prokurátor pri odvolacom súde v Bologni sa odvolali. Dôvody Goddiho odvolania zostavil Monteleone, jeden z dvoch advokátov, ktorí ho obhajovali v prvostupňovom konaní.

Uvedený súd vytýčil pojednávanie na 30. novembra 1976, ale Monteleone, hoci bol o tom informovaný, sa nedostavil. Po tom, ako bol Goddimu pridelený obhajca *ex offio* Maio, súd odročil hlavné pojednávanie na neurčito (*sine die*) z iných procesných dôvodov. Jeho predseda neskôr rozhodol, že sa bude konať 9. júla 1977. V tento deň ho znova odročil, pretože dátum pojednávania nebol oznámený M.F. Zo zápisnice vyplýva, že Goddi sa dostavil na súd s novým advokátom podľa vlastného výberu Bezicherim, ale nevyplýva z nej, či Bezicheri vtedy bol jeho jediným poradcom.

13. Dňa 20. septembra 1977 predseda odvolacieho súdu nariadil pokračovanie v pojednávaní na 3. decembra. O tri dni neskôr generálny prokurátor v Bologni požiadal prokurátora republiky Orvieto, v obvode, v ktorom býval sťažovateľ, aby ho o tom informoval a zabezpečil jeho premiestnenie do Bologne, ak je vo väzbe.

Keďže predvolanie nebolo možné doručiť ani Goddimu, ani osobe oprávnenej zákonom na jeho prijatie, súdny doručovateľ ho uložil na radnici; zároveň o tom informoval Goddiho oznámením, ktoré nechal uňho doma, a doporučeným listom s potvrdením o osobnom prijatí. Doporučený list odoslaný 5. októbra 1977 sťažovateľ osobne prevzal 7. októbra.

¹ V tejto časti Európsky súd pre ľudské práva uvádza svoj procedurálny postup pri prejednávaní tohto prípadu. Pozn. autora.

Le 29 octobre, M. Goddi fut appréhendé puis placé en détention à Orvieto en exécution d'un mandat du procureur de la République de Forlì, pour purger une peine de six mois prononcée contre lui par le tribunal de Forlì le 3 mai 1976.

14. L'audience du 3 décembre 1977 se déroula en l'absence tant du requérant et de son avocat que de la partie civile, du coprévenu et de son propre défenseur ainsi que des trois témoins convoqués. La Cour ignorait d'ailleurs la récente arrestation de M. Goddi, qu'elle déclara défaillant.

Ce dernier affirme, sans en apporter la preuve, avoir signalé aux autorités - lesquelles le nient - l'existence des poursuites et la date des débats; elles n'auraient pourtant rien fait pour lui donner l'occasion de comparaître.

Me Bezicheri ne se présenta pas, faute d'avoir reçu la citation: elle avait été adressée à Me Monteleone et vraisemblablement aussi à Me Ronconi, l'autre avocat qui avait défendu le requérant en première instance. Selon ses dires, Me Bezicheri n'eut vent des audiences qu'après coup, le surlendemain 5 décembre, quand des parents de son client voulurent se renseigner auprès de lui sur la marche de l'instance.

15. A l'audience du 3 décembre, la Cour dota M. Goddi d'un nouveau défenseur d'office, Me Straziani. Le ministère public demanda l'ajournement de l'audience pour permettre la comparution des témoins qui auraient dû se présenter ce jour-là (paragraphe 14 ci-dessus). Après en avoir délibéré en chambre du conseil, la Cour rejeta cette demande et continua les débats.

En ce qui concerne M. Goddi, le parquet conclut à la condamnation de l'intéressé pour les chefs écartés au bénéfice du doute par le tribunal de Forlì et à la confirmation du jugement de première instance pour le surplus. Me Straziani se contenta de renvoyer aux moyens d'appel, rédigés par Me Monteleone.

Les débats s'achevèrent le même jour. La cour, suivant les conclusions du procureur général, infligea au requérant des peines plus lourdes: quatre ans d'emprisonnement et 500.000 liras d'amende correctionnelle, plus trois mois d'„arrêts“ (*arresto*) et 30.000 liras d'amende contraventionnelle (*ammenda*).

16. L'intéressé se pourvut en cassation; deux de ses moyens avaient trait à l'absence de son avocat et à la sienne à l'audience du 3 décembre 1977.

La Cour de cassation le débouta le 8 novembre 1979. D'après elle, la notification adressée à Me Monteleone répondait aux exigences de l'article 410 du code de procédure pénale (paragraphe 19 ci-dessous). Quant au constat de défaut de M. Goddi, la Cour releva que la juridiction d'appel n'avait pas eu connaissance de l'empêchement invoqué par le requérant.

Dňa 29. októbra bol Goddi zatknutý a potom umiestnený do väzby v Orvieto na základe príkazu prokurátora republiky Forlì, aby si odpykal šesťmesačný trest, ktorý mu uložil 3. mája 1976 súd vo Forlì.

14. Pojednávanie 3. decembra 1977 prebehlo v neprítomnosti sťažovateľa a jeho advokáta, poškodeného, spoluobžalovaného a jeho vlastného obhajcu, ako aj troch predvolaných svedkov. Navyše, súd nevedel o nedávnom zatknutí Goddiho, ktorého vyhlásil za neprítomného.

Goddi bez uvedenia dôkazu tvrdí, že oznámil orgánom - ktoré to popierajú - že je trestne stíhaný a dátum hlavného pojednávania; tie však nič neurobili preto, aby mu umožnili dostaviť sa na súd.

Bezicheri sa nedostavil, pretože nedostal predvolanie: predvolanie bolo adresované Monteleonemu a pravdepodobne aj Ronconimu, druhému advokátovi, ktorý obhajoval sťažovateľa v prvostupňovom konaní. Bezicheri sa podľa jeho vyjadrení dozvedel o pojednávaní až o 2 dni neskôr - 5. decembra, keď rodičia jeho klienta žiadali od neho informácie o priebehu konania.

15. Na pojednávaní 3. decembra súd prideliť Goddimu nového obhajcu *ex officio*, Strazianiho. Prokuratúra požiadala o odročenie pojednávania, aby sa svedkovia predvolaní na tento deň mohli dostaviť na súd (odsek 14). Po rokovaní na neverejnom zasadnutí súd zamietol túto žiadosť a pokračoval v hlavnom pojednávaní.

Pokiaľ ide o Goddiho, prokurátor sa vyslovil za jeho odsúdenie v bodech obžaloby, ktoré súd vo Forlì zamietol pre pochybnosti (*t.j. „in dubio pro reo“*) a za potvrdenie prvostupňového rozsudku vo zvyšku. Straziani sa uspokojil s tým, že odkázal na odvolacie dôvody zostavené Monteleonem.

Hlavné pojednávanie sa skončilo v ten istý deň. Súd, riadiac sa závermi generálneho prokurátora, uložil sťažovateľovi ťažšie tresty: trest odňatia slobody na 4 roky a pokutu za prečin 500.000 lír spolu s „náhradným trestom odňatia slobody“ na 3 mesiace (*arresto*) a pokutu za priestupok 30.000 lír (*ammenda*).

16. Goddi podal zmätočnú sťažnosť; dva z jej dôvodov sa týkali neprítomnosti jeho advokáta a jeho samého na pojednávaní 3. decembra 1977.

Kasačný súd ju 8. novembra 1979 zamietol. Podľa súdu oznámenie adresované Monteleonemu zodpovedalo požiadavkám článku 410 Trestného poriadku (odsek 19). Pokiaľ ide o zistenie Goddiho neprítomnosti, súd zdôraznil, že odvolací súd nevedel o prekážke namietanej sťažovateľom.

II. LA LÉGISLATION ET LA JURISPRUDENCE PERTINENTES

...

18. Le prévenu peut, par écrit, renoncer à comparaître. S'il ne le fait pas, les règles relatives à sa participation et à son assistance ou sa représentation par un défenseur doivent être toujours respectées, à peine de nullité absolue (article 185). La Cour de cassation a cependant jugé qu'il n'y a pas nullité si une juridiction ignore que l'intéressé se trouve en état de détention (2e Chambre, 30 octobre 1972, n° 1267, Recueil 1974, p. 2403).

Aux termes de l'article 497 du code de procédure pénale, lorsque le prévenu même détenu ne peut assister à l'audience en raison d'un empêchement légitime, la juridiction renvoie les débats sauf s'il accepte qu'ils aient lieu sans lui. Selon l'article 498, toutefois, s'il ne s'agit pas d'un tel empêchement et si les notifications ont été dûment faites, la juridiction décide par ordonnance de statuer par défaut.

b. Notification de la date des audiences

19. Le code de procédure pénale commande de porter la date des audiences à la connaissance tant du prévenu que du défenseur.

En ce qui concerne ce dernier, l'article 410 précise:

„Dans les procès devant le tribunal, la cour d'assises, la cour d'appel et la cour d'assises d'appel, le greffier fait notifier par écrit aux défenseurs la date fixée pour les débats au moins huit jours à l'avance (...).“

La violation de ce texte entraîne la nullité de l'ordonnance de citation (article 412).

D'autre part, la Cour de cassation, statuant en chambres réunies, a jugé le 7 février 1981 que dans le cas d'un prévenu représenté par plusieurs défenseurs la citation à comparaître peut être adressée à un seul d'entre eux (arrêt Murdocca et autres).

...

PROCÉDURE DEVANT LA COMMISSION

23. Par sa requête du 1er mai 1980 à la Commission (n° 8966/80), M. Goddi alléguait que sa cause n'avait pas été entendue équitablement parce qu'il n'avait pas bénéficié de l'assistance du défenseur de son choix et que la Cour d'appel de Bologne l'avait, à tort selon lui, déclaré défaillant. Il invoquait l'article 6 §§ 1 et 3 c) de la Convention.

24. Le 5 mars 1982, la Commission a retenu la requête après l'avoir examinée sous l'angle du seul paragraphe 3 c).

II. PRÍSLUŠNÁ LEGISLATÍVA A SÚDNA PRAX

...

18. Obžalovaný sa môže písomne vzdať účasti na súde. Ak to neurobí, pravidlá týkajúce sa jeho účasti a jeho právnej pomoci alebo zastúpenia prostredníctvom obhajcu sa musia vždy rešpektovať pod trestom absolútnej neplatnosti (článok 185). Kasačný súd však rozhodol, že nejde o neplatnosť, ak súd nevie, že dotknutá osoba je vo väzbe (Druhá komora, 30. október 1972, č. 1267, Zbierka 1974, str. 2403).

Podľa znenia článku 497 Trestného poriadku súd odročí hlavné pojednávanie, ak sa obžalovaný, dokonca i uväznený, nemôže zúčastniť na pojednávaní z dôvodu zákonnej prekážky, iba ak obžalovaný súhlasí, že sa bude konať bez neho. Avšak podľa článku 498, ak nejde o takúto prekážku a ak oznámenia boli riadne vykonané, súd nariadi rozhodnúť v neprítomnosti.

b. Oznámenie dátumu pojednávania

19. Trestný poriadok ukladá oznámiť dátum pojednávania obžalovanému, ako aj obhajcovi.

Pokiaľ ide o obhajcu, článok 410 presne stanovuje:

„V konaní na súde, na porotnom súde, na odvolacom súde a na odvolacom porotnom súde súdny tajomník písomne oznámi obhajcom dátum hlavného pojednávania aspoň osem dní vopred...“

Porušenie tohto textu má za následok neplatnosť predvolania (článok 412).

Na druhej strane kasačný súd, rozhodujúc na plenárnom zasadnutí 7. februára 1981, rozhodol, že v prípade obžalovaného, zastúpeného niekoľkými obhajcami, môže byť predvolanie na súd adresované jednému z nich (rozsudok vo veci Murdocca a iní).

...

KONANIE PRED KOMISIOU

23. Vo svojej sťažnosti z 1. mája 1980 podanej Komisii (č. 8966/80) Goddi uvádzal, že jeho záležitosť nebola prejednaná spravodlivo, pretože nepožíval právnu pomoc obhajcu podľa vlastného výberu a preto, že odvolací súd v Bologni ho, podľa neho neprávom, vyhlásil za neprítomného. Odvolával sa na článok 6 ods. 1 a 3 písm. c) Dohovoru.

24. Dňa 5. marca 1982 Komisia prijala sťažnosť po tom, čo ju preskúmala len z hľadiska odseku 3 písm. c).

Dans son rapport du 14 juillet 1982 (article 31 de la Convention), elle exprime à l'unanimité l'opinion qu'il y a eu violation...

...

EN DROIT

I. SUR LA VIOLATION ALLEGUÉE (DE L'ARTICLE 6 § 3 c)

26. Aux termes de l'article 6 § 3 c) de la Convention, „tout accusé“ a droit à

„se défendre lui-même ou avoir l'assistance d'un défenseur de son choix et, s'il n'a pas les moyens de rémunérer un défenseur, pouvoir être assisté gratuitement par un avocat d'office, lorsque les intérêts de la justice l'exigent.“

D'après le requérant, les débats du 3 décembre 1977 devant la Cour d'appel de Bologne se sont déroulés dans des conditions incompatibles avec le texte précité, et ce pour trois raisons: on ne l'aurait pas mis en mesure d'y comparaître lui-même; on l'aurait privé des services de l'avocat de son choix en notifiant la date de l'audience à Me Monteleone, qui ne le représentait plus, et non à Me Bezicheri; la défense menée par Me Straziani, avocat d'office, n'aurait pas été effective.

La Commission souscrit en substance à cette thèse. Selon le Gouvernement au contraire, l'absence de M. Goddi résultait de sa propre volonté; en outre, la procédure suivie par la Cour d'appel de Bologne n'aurait pas méconnu le droit invoqué car il n'y avait pas eu révocation expresse du mandat de Me Monteleone; enfin, les juges ne pouvaient contrôler la manière dont Me Straziani s'acquittait de sa tâche.

27. En l'occurrence, il y a lieu de partir d'une constatation: le résultat auquel tend l'article 6 § 3 c) n'a pas été atteint devant la Cour d'appel de Bologne. Me Bezicheri n'a pas assisté aux débats du 3 décembre 1977 et n'a donc pu exécuter le mandat que lui avait confié le requérant. Celui-ci n'a pas non plus comparu; il se trouvait emprisonné à Orvieto. Quant à Me Straziani, désigné sur-le-champ avocat d'office, il ne connaissait ni le dos-

Vo svojej správe zo 14. júla 1982 (článok 31 Dohovoru) jednohlasne vyslovuje, že došlo k porušeniu...

...

PRÁVO

I. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 6 ODS. 3 PÍSM. c)

26. Podľa článku 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru² „každý obvinený“ má právo

„obhajovať sa sám alebo pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, a ak nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, môže byť zastúpený bezplatne obhajcom ex offi, ak to vyžadujú záujmy spravodlivosti.“

Podľa sťažovateľa hlavné pojednávanie 3. decembra 1977 na odvolacom súde v Bologni prebehlo za podmienok, ktoré sú nezlučiteľné s citovaným textom, a to z troch dôvodov: nebolo mu umožnené osobne sa dostaviť na súd; bol zbavený služieb advokáta podľa vlastného výberu tým, že dátum pojednávania oznámili Monteleonemu, ktorý ho už nezastupoval, a nie Bezicherimu; obhajoba vedená Strazianim, obhajcom *ex offi*, nebola účinná.

Komisia v podstate súhlasí s touto tézou. Naopak, podľa vlády neprítomnosť Goddiho vyplývala z jeho vlastnej vôle; navyše, následné konanie odvolacieho súdu v Bologni nepopieralo namietané právo, pretože nedošlo k výslovnému odvolaniu plnej moci Monteleoneho; v konečnom dôsledku sudcovia nemohli dohliadať na spôsob, ktorým Straziani plnil svoju úlohu.

27. V tomto prípade treba vychádzať zo zistenia, že cieľ, ktorý sleduje článok 6 ods. 3 písm. c), sa na odvolacom súde v Bologni nedosiahol. Bezicheri sa nezúčastnil na hlavnom pojednávaní 3. decembra 1977, a teda nemohol vykonávať mandát, ktorým ho poveril sťažovateľ. Sťažovateľ sa tiež nedostavil na súd; bol uväznený v Orvieto. Pokiaľ ide o Strazianiho na mieste menovaného obhajcu *ex offi*, ten nepoznal ani spis, ani svojho klien-

² Ide o doslovný preklad francúzskeho textu článku 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd vrátane jeho Protokolov bol vyhlásený formou oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej republiky č. 209/1992 Zb. Článok 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru v Zbierke zákonov Českej a Slovenskej Federatívnej republiky znie:

„3. Každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva:

...

c) obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú;

...

sier ni son client dont il ignorait notamment l'arrestation, opérée le 29 octobre; en outre, il n'a pas disposé du temps nécessaire pour se préparer puisque la Cour refusa la remise et que l'audience s'acheva le jour même, débouchant sur une condamnation plus lourde qu'en première instance (paragraphe 15 ci-dessus).

Partant, M. Goddi n'a pas bénéficié le 3 décembre 1977 d'une défense „concrète et effective“ comme l'eût voulu l'article 6 § 3 c) (arrêt Artico du 13 mai 1980, série A n° 37, p. 16, § 33).

28. Encore faut-il rechercher si et jusqu'à quel point pareille situation de fait est imputable à l'Etat italien. Pour déterminer s'il y a eu violation du paragraphe 3 c) de l'article 6, dont les garanties constituent autant d'aspects de la notion générale de procès équitable énoncée au paragraphe 1 (même arrêt, p. 15, § 32), la Cour a examiné séparément chacune des branches du grief avant de se livrer à une appréciation globale.

29. L'intéressé se plaint d'abord que le parquet et les autorités pénitentiaires d'Orvieto aient négligé de veiller à ce qu'il pût se rendre à Bologne pour les débats du 3 décembre 1977.

Le 23 septembre 1977, le procureur général près la Cour d'appel de Bologne demanda au procureur de la République d'Orvieto de notifier au prévenu la citation à comparaître et de prescrire son transfèrement s'il se trouvait détenu. Or à cette date le requérant demeurait en liberté; il ne fut appréhendé que le 29 octobre 1977, sur ordre du procureur de la République de Forlì (paragraphe 13 ci-dessus). La seule tâche du parquet d'Orvieto consistait donc à lui faire délivrer la citation. Comme il prit soin de l'accomplir - M. Goddi eut connaissance de la notification au plus tard le 7 octobre (*ibidem*) -, on ne saurait le considérer comme responsable de l'absence de celui-ci devant la juridiction d'appel; le Gouvernement le souligne à juste titre.

Quant aux autorités de la prison, l'intéressé allègue leur avoir signalé l'existence des poursuites et la date de l'audience, mais le Gouvernement le conteste (paragraphe 14 ci-dessus). Ni le premier ni le second n'ont fourni de preuves à l'appui de leurs affirmations et la Cour ne possède aucun autre élément pour trancher cette question de fait controversée. Aucune faute des autorités italiennes ne se trouve donc établie sur ce point.

30. Pour ce qui est de l'absence de l'avocat choisi par M. Goddi, la Cour n'a pas à déterminer si le droit italien obligeait à notifier la date des débats tant à Me Monteleone qu'à Me Bezicheri, ou uniquement à l'un d'eux et auquel; il lui incombe de contrôler le respect des exigences de la Convention.

Dans cette optique, elle relève que le défaut de notification à Me Bezicheri a contribué à priver le requérant d'une défense „concrète et effective“ (arrêt Artico précité, série A n° 37, p. 16, § 33). Les phases antérieures de l'instance auraient dû amener la Cour d'appel de Bologne à penser que seul Me Bezicheri pouvait assurer une telle défense le 3 décembre 1977: contrairement à Me Monteleone qui n'avait jamais comparu devant elle, il avait

ta, o ktorom najmä nevedel, že bol 29. októbra zatknutý; navyše nemal k dispozícii čas nevyhnutý na to, aby sa mohol pripraviť, pretože súd odmietol odročenie pojednávania a pojednávanie sa skončilo v ten istý deň odsúdením ťažším ako v prvostupňovom konaní (odsek 15).

Goddi teda nepožíval 3. decembra 1977 „konkrétne a účinnú“ obhajobu tak, ako by si to bol vyžadoval článok 6 ods. 3 písm. c) (rozsudok vo veci Artico z 13. mája 1980, Série A, č. 37, str. 16, ods. 33).

28. Treba však skúmať, či a do akej miery je za takúto faktickú situáciu vinný taliansky štát. Aby sa určilo, či došlo k porušeniu článku 6 ods. 3 písm. c), ktorého záruky predstavujú viaceré aspekty všeobecného pojmu spravodlivý proces uvedeného v odseku 1 (ten istý rozsudok, str. 15, ods. 32), Súd preskúmal osobitne každú časť sťažnosti ešte predtým, ako sa venoval jej celkovému posúdeniu.

29. Goddi sa najprv sťažuje, že prokurátor a väzenské orgány v Orvieto nebdeli nad tým, aby sa mohol dostaviť do Bologne na hlavné pojednávanie 3. decembra 1977.

Dňa 23. septembra 1977 generálny prokurátor pri odvolacom súde v Bologni požiadal prokurátora republiky Orvieto, aby doručil obžalovanému predvolanie na súd a nariadil jeho prevoz, ak je vo väzbe. V tomto čase sa však sťažovateľ zdržiaval na slobode; zatknutý bol až 29. októbra 1977 na príkaz prokurátora republiky Forlì (odsek 13). Jedinou úlohou prokurátora v Orvieto bolo teda odovzdať Goddimu predvolanie. Pretože prokurátor ju splnil - Goddi vedel o oznámení najneskôr 7. októbra (*ibidem*) - nemožno ho považovať za zodpovedného za neprítomnosť Goddiho na odvolacom súde; vláda to oprávnene zdôrazňuje.

Pokiaľ ide o väzenské orgány, Goddi uvádza, že im oznámil, že je trestne stíhaný a dátum pojednávania, vláda to však popiera (odsek 14). Ani Goddi, ani vláda nepredložili dôkazy na podporu svojich tvrdení a Súd nemá žiadny iný údaj na to, aby rozhodol o tejto spornej skutkovej otázke. V tomto bode teda nie je dokázaná žiadna vina talianskych orgánov.

30. Čo sa týka neprítomnosti advokáta, ktorého si vybral Goddi, Súd nie je povinný určiť, či talianske právo ukladalo oznámiť dátum hlavného pojednávania Monteleonemu, ako aj Bezicherimu, alebo iba jednému z nich, a ktorému; jeho úlohou je kontrolovať rešpektovanie požiadaviek Dohovoru.

Z tohto hľadiska Súd zdôrazňuje, že neoznámenie dátumu pojednávania Bezicherimu prispelo k tomu, že sťažovateľ bol zbavený „účinnnej a konkrétnej“ obhajoby (už spomínaný rozsudok vo veci Artico, Série A, č. 37, str. 16, ods. 33). Predchádzajúce štádiá konania mali priviesť odvolací súd v Bologni k záveru, že jedine Bezicheri môže zabezpečiť takúto obhajobu 3. decembra 1977: naproti tomu Monteleone, ktorý sa nikdy nedostavil na

participé à l'audience du 9 juillet 1977 (paragraphe 12 ci-dessus). Partant, il était nécessaire de lui adresser ladite notification.

Au regard de la Convention, l'absence de Me Bezicheri constitue un fait d'autant plus préoccupant qu'elle se doublait de celle de M. Goddi; que Me Straziani, dans l'ignorance des motifs de la non-comparution du prévenu, ne pouvait demander un renvoi en vertu de l'article 497 du code de procédure pénale (paragraphe 18 ci-dessus); enfin, qu'il existait un risque - et il se réalisa - d'aggravation des peines infligées le 6 juin 1975 par le tribunal de Forlì (paragraphe 11 et 15 ci-dessus).

Sans doute la situation incriminée ne se serait-elle pas produite si le requérant avait expressément révoqué le mandat de Me Monteleone, mais le droit italien se contente d'un retrait implicite résultant de la désignation d'un nouvel avocat. Le comportement de l'intéressé ne mérite donc aucune critique sous l'angle de l'article 6 § 3 c).

31. Au sujet de la défense d'office assurée à M. Goddi le 3 décembre 1977, la Cour n'a pas à se prononcer sur la manière dont Me Straziani qui, membre d'une profession libérale, agissait en son âme et conscience d'auxiliaire de la justice, a estimé devoir conduire l'affaire. Il lui appartient en revanche de rechercher si la Cour d'appel de Bologne a veillé à garantir au prévenu le bénéfice d'un procès équitable comprenant la possibilité d'une défense adéquate.

Or Me Straziani n'a pas joui du temps et des facilités dont il aurait eu besoin pour étudier le dossier, préparer sa plaidoirie et, le cas échéant, prendre contact avec son client (comp. l'article 6 § 3 b) de la Convention). Faute d'avoir notifié la date de l'audience à Me Bezicheri, la Cour d'appel aurait dû pour le moins, tout en respectant le principe fondamental de l'indépendance du barreau, adopter des mesures positives destinées à permettre à l'avocat d'office de remplir sa tâche dans les meilleures conditions (voir, *mutatis mutandis*, l'arrêt Artico précité, p. 16, § 33). Elle aurait pu ajourner les débats, comme l'y invitait le parquet (paragraphe 15 ci-dessus), ou ordonner de sa propre initiative une suspension de séance d'une durée suffisante.

Que Me Straziani lui-même n'ait pas présenté de telle demande ne tire pas à conséquence. Les circonstances exceptionnelles de la cause - absence de l'intéressé et défaut de notification à Me Bezicheri - commandaient à la juridiction d'appel de ne pas demeurer passive.

32. L'ensemble de ces appréciations amène la Cour à constater un manquement aux exigences de l'article 6 § 3 c) au stade des audiences du 3 décembre 1977 devant la Cour d'appel de Bologne. La Cour de cassation n'y a pas remédié puisque son arrêt du 8 novembre 1979 a débouté le requérant (paragraphe 16 ci-dessus). Il y a donc eu violation.

...

odvolací súd v Bologni, sa zúčastnil na pojednávaní 9. júla 1977 (odsek 12). Bolo teda nevyhnutné adresovať mu uvedené oznámenie.

Vzhľadom na Dohovor je neprítomnosť Bezicheriho o to znepokojujúcejšia skutočnosť, že ani Goddi nebol prítomný; že Straziani, ktorý nepoznal dôvody nedostavenia sa obžalovaného na súd, nemohol požiadať o odročenie pojednávania podľa článku 497 Trestného poriadku (odsek 18); nakoniec, že existovalo riziko - a toto sa naplnilo - zvýšenia trestov, ktoré 6. júna 1975 uložil súd vo Forlì (odseky 11 a 15).

Sporná situácia by nepochybne nebola vznikla, keby sťažovateľ výslovne odvolal plnú moc udelenú Monteleonemu, ale talianske právo sa uspokojuje s implicitným odstúpením, vyplývajúcim z menovania nového advokáta. Správanie sťažovateľa si teda nezaslúži žiadnu kritiku z hľadiska článku 6 ods. 3 písm. c).

31. Pokiaľ ide o obhajobu *ex officio*, zabezpečenú Goddimu 3. decembra 1977, Súd nie je povinný vyjadriť sa k spôsobu, ktorým Straziani, príslušník slobodného povolania, konajúci podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia ako účastník výkonu spravodlivosti, považoval za svoju povinnosť viesť tento prípad. Má však za povinnosť preskúmať, či odvolací súd v Bologni bdel nad tým, aby zaručil obžalovanému výsadu spravodlivého procesu obsahujúcu možnosť adekvátnej obhajoby.

Straziani však nemal čas a výhody, ktoré by bol potreboval na preštudovanie spisu, prípravu svojej obhajoby a v tomto prípade na skontaktovanie sa so svojím klientom (pozri článok 6 ods. 3 písm. b) Dohovoru). Keďže Bezicherimu nebol oznámený dátum pojednávania, odvolací súd bol povinný, rešpektujúc základný princíp nezávislosti advokácie, aspoň prijať pozitívne opatrenia na to, aby sa umožnilo obhajcovi *ex officio* splniť svoju úlohu za najlepších podmienok (pozri, *mutatis mutandis*, už spomínaný rozsudok vo veci Artico, str. 16, ods. 33). Súd mohol odročiť hlavné pojednávanie, ako ho k tomu vyzval prokurátor (odsek 15), alebo z vlastnej iniciatívy nariadiť prerušenie zasadnutia na dostatočný čas.

To, že sám Straziani nepodal takúto žiadosť, nemá žiadne následky. Výnimočné okolnosti tohto prípadu - neprítomnosť Goddiho a neoznámenie dátumu pojednávania Bezicherimu - ukladali odvolaciemu súdu, aby neostal nečinný.

32. Súhrn týchto úvah privádza Súd ku konštatovaniu, že došlo k porušeniu požiadaviek článku 6 ods. 3 písm. c) počas pojednávania na odvolacom súde v Bologni 3. decembra 1977. Kasačný súd porušenie nenapravil, pretože svojím rozsudkom z 8. novembra 1979 nevyhovel sťažovateľovi (odsek 16). Došlo teda k porušeniu článku.

...

PAR CES MOTIFS, LA COUR, À L'UNANIMITÉ

1. *Dit* qu'il y a eu violation de l'article 6 § 3 c) de la Convention;
2. *Dit* que l'Etat défendeur doit verser au requérant cinq millions (5.000.000) de lires au titre de l'article 50 .

...

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD JEDNOHLASNE

1. *Rozhodol*, že došlo k porušeniu článku 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru;
2. *Rozhodol*, že žalovaný štát je povinný vyplatiť sťažovateľovi päť miliónov (5.000.000) lír v zmysle článku 50.

...